

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ, ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА АВАРІЙ В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Шароватова О. П., *к.пед.н., доцент*
Національний університет цивільного захисту України

Роки війни в Україні суттєво вплинули на зміни ринку праці. На відміну від довоєнного часу, коли робочих місць не вистачало, сьогодні загострилось структурне безробіття, яке характеризується дефіцитом кадрів за багатьма професіями. Внаслідок воєнних дій, виїзду українців за кордон, призову чоловіків та жінок на військову службу пропозиція робочої сили стала обмеженою і ринок праці постав перед проблемою нестачі кадрів.

Поряд із цим, в умовах постійної загрози надзвичайних ситуацій техногенного та воєнного характеру суттєвих трансформацій в Україні зазнає і система охорони праці. Зростає частка нещасних випадків, пов'язаних із бойовими діями, обстрілами об'єктів критичної інфраструктури, психоемоційним перевантаженням персоналу, виконанням робіт у небезпечних і нестабільних середовищах, порушенням нормальних умов праці.

Значно ускладнюється процес розслідування нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, що обумовлено руйнуванням виробничої інфраструктури, міграцією працівників, дефіцитом кваліфікованих кадрів та підвищенням рівня професійних ризиків [1].

Проблемними питання процедури розслідування в реаліях сьогоденні постають:

- обмежений доступ до місця події через бойові дії або мінну небезпеку;
- відсутність свідків або їх евакуація;
- знищення документації та матеріальних доказів;
- складність ідентифікації причин події (виробнича травма чи наслідок воєнних дій);
- психологічний стан потерпілих і членів комісій з розслідування.

До традиційних небезпечних факторів додаються вибухові хвилі, уламкові ураження, токсичні продукти горіння, радіаційні та хімічні загрози, тривала дія стресу та синдрому професійного вигорання, порушення режимів праці та відпочинку. Це призводить до зростання кількості професійних захворювань психосоматичного характеру та складних комбінованих травм.

Наявні проблеми ситуативно перетворюються на недоліки чинної системи розслідування, що відбиваються у:

- недостатній адаптації нормативної бази до умов воєнного стану;
- відсутності уніфікованих методик розслідування подій, пов'язаних із бойовими ризиками;
- складності встановлення причинно-наслідкових зв'язків;
- нестачі спеціальної підготовки членів комісій з розслідування;
- фрагментарності міжвідомчої взаємодії.

З огляду на це, Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337, доповнено змінами, внесеними постановою Кабміну від 20 січня 2023 р. № 59, зокрема, розділом «Процедура розслідування нещасних випадків у період дії правового режиму воєнного (надзвичайного) стану в Україні або окремих її місцевостях».

Відтак, нещасні випадки, що сталися з працівниками підприємств (установ,

організацій), їх філій, представництв та інших відокремлених і структурних підрозділів, особами, які працюють на умовах цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, фізичними особами - підприємцями, особами, які провадять незалежну професійну діяльність, членами фермерського господарства, особами, які фактично допущені до роботи без оформлення трудового договору, під час виконання трудових обов'язків внаслідок воєнних (бойових) дій (бомбардувань, ракетних та артилерійських обстрілів, мінувань територій та приміщень, захоплення в полон, інших протиправних дій, здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення тощо), підлягають спеціальному розслідуванню незалежно від ступеня тяжкості травм (ушкодження здоров'я). Розслідування таких нещасних випадків проводиться за місцем їх настання. Проведення досліджень для визначення наявності в організмі потерпілого алкоголю, наркотичних засобів і ступеню його сп'яніння не здійснюється [2].

Це дозволяє проводити розслідування навіть в умовах обмеженого доступу до місця події, фіксувати дані та продовжувати розслідування після нормалізації ситуації. Такі зміни розширюють правові механізми встановлення причин у випадках, коли травмування відбулося під час бойових дій, що відповідає реаліям сучасної України.

Перспективними шляхами розвитку даного питання в системі охорони праці вважаються:

- подальша адаптація нормативно-правової бази до умов надзвичайних ситуацій та воєнного стану;
- розробка спеціальних методичних рекомендацій щодо розслідування нещасних випадків, пов'язаних із наслідками бойових дій;
- цифровізація процесів розслідування (електронні акти, дистанційні комісії, фото- та відеофіксація);
- підвищення рівня підготовки фахівців з охорони праці у сфері кризового менеджменту та психології;
- посилення міжвідомчої взаємодії між органами охорони праці, цивільного захисту та медичними установами;
- інтеграція міжнародного досвіду у сфері розслідування виробничих травм в умовах конфліктів та катастроф.

Отже, з огляду на зростання травм змішаного походження та інцидентів, обумовлених порушенням режимів праці, частки професійних захворювань психосоматичного характеру, розслідування нещасних випадків, професійних захворювань та аварій стає складним багатофакторним процесом, що потребує як адаптації нормативної бази, нових методичних підходів, так і міждисциплінарної взаємодії із залученням медичних, психологічних та безпекових фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua>
2. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>